

LAAWI ONNGIRDI NDEENAAGU LEY LEKKOLŊAAJI KANUM E LEY INIWERSITEŊAAJI, LEY WATTU MO GUŊE WOLDE NGONDI E HABORAADE MALFE

Ana tewtiraa guŊe wolde gondude e haboraade malfe dee, pati de nawtoroo lekkolŊaaji, kanum e iniwersiteŊaaji dii, ko sabaabu majjum waawi laataade fuu, so tawi ede anniyii faabitoraade diin nokkuuji ley wolde. Huunde wootere ana woodi : nawtoragol yogawol ana yaada e ko leyde adunaaru fuu ndarnanaa ley baasiiji bamaadi kaborde ; kaa dum e taweede, guŊe wolde kaboje dee ana kaani hanndaade ko'e mum e huunde fuu waawunde yottaade ndeenaagu sukaabe kanum e jannde sukaabe ; ley majjum, ede mbaawi nawtoraade ko winndii do yeeso doo koo, dum laatonoo de tuugorgal lobbal, ngal be mbaawata nawtoraade faa wooda.

Laawol onngirgol 1 : Walaa fuu no waawi laatoraade, faa guŊe wolde gondude e haboraade malfe dee nawtoroo lekkolŊaaji, kanum e iniwersiteŊaaji goodudi dii nawtooree, sako duu faa di ngadee paabitorgal ley wolde.

- (a) Kaa sariya ana dogaa dow lekkolŊaaji, kanum e iniwersiteŊaaji uddaadi, caggal wattuui keertanaadi jannde, wattuui di njannagataake, kanum e wattuui di sarwiisii ngollataa e mum, faa yottoo wattuui di lekkol uddaa faa janngoobe cuultoya dii (wakansi).
- (b) GuŊe wolde kaboje dee kaanaa garŋaade hooreebe jannde lekkol bee, naa ngidiima be, yalla ana njaltina janngoobe bee ley lekkolŊaaji dii, kanum e ley iniwersiteŊaaji dii, faa nawtoroo di, di laatonoo dum'en paabitorgal ley wolde.

Laawol onngirgol 2 : LekkolŊaaji, kanum e iniwersiteŊaaji di janngoobe njoppi, naa di be njaltinaa e mum, saabe faratiji di be mbaawata hebude e baasiiji bamanaadi malfe, faa nawtoroo di, di laatonoo dum'en paabitorgal ley wolde ; dow huunde wootere tan dum waawi laataade : so tawii

dum wadiraama dow daliiliiji mawdi, kollitooji wadugol majjum ngol ana tilsu, no dum booyiri fuu, so tawii duu, walaa fuu do dum waawi wadeede e nokkuuji doon dii, ko yawti lekkolɗaaji dii kaɗum e iniwersiteɗaaji dii. Guɓe wolde dee ana kaani tewtude nokkuuji goddi, nawtorɗi, di ngaldaa e lekkolɗaaji e iniwersiteɗaaji dii, fay so tawii nokku do diin lekkolɗaaji e iniwersiteɗaaji ngoni doo, woodaa ; so tawii diin nokkuuji duu yo nokkuuji deeniraadi banngal sardiiji keertanaadi leyde adunaaru nduu dee, guɓe wolde dee mbaawataa nawtoraade di (ley misaalu : oppitalɗaaji) ; guɓe wolde dee ana kaani wadude huunde wootere ley hakkille mum : ede kaani fiide dabare fuu kaando fiyeede, yalla diin nokkuuji di geellenkoobe njeɗ, ana mbaawa reeneede e baasiiji gadooji dii.

- (a) Nawtoral lekkolɗaaji, kaɗum e iniwersiteɗaaji di janngoobe njoppi, naa di be njaltinaa e mum, haanaa booyude fay seeda.
- (b) Lekkolɗaaji, kaɗum e iniwersiteɗaaji di janngoobe njoppi, naa di be njaltinaa e mum, faa ngada doon paabitorgal mum'en ley wolde, ana kaani yoppireede no ngorri nii, yalla hooreeɓe lekkol ana keɓa no pudɗira jannde lekkol ndee, wattu fuu mo nde haani fudditidde ; oon golle ana haani wadeede, gila wattu mo guɓe wolde dee njalti ley diin nokkuuji ; huunde wootere tan waawi hadude janngoobe beɗe wartude e diin nokkuuji : so ndeenaagu janngoobe beɗe kaɗum e jannginooɓe beɗe ana tiidi hebeede ley diin nokkuuji.
- (c) Huunde fuu ko deen guɓe golle njoppi e diin nokkuuji (so dum laati maande, naa huunde soforde, naa huunde mahaande), ana haani itteede e diin nokkuuji faa laaɓa, caggal nde guɓe wolde dee njalti e diin nokkuuji ; dabareeji ana kaani fiyeede, yalla kala ko bonnaa ana moyyintinee, no buri yaawruude fuu. Ko buri fuu tilsude, malfe, jabe, masiɗaaji, naa huunde fuu waawunde nawtoreede ley wolde, naa waawunde fellude, nde guɓe wolde dee njopi e nokku oo, ana kaani itteede doon, faa laaɓa.

Laawol onngirgol 3 : Lekkolɗaaji dii, kaɗum e iniwersiteɗaaji dii kaanaa wurjineede, so hultaama pati di laato nokkuuji di guɓe woldenkoobe mbaawata nawtoraade. Lekkolɗaaji dii, kaɗum e iniwersiteɗaaji dii so tawii edi ngondi e golle, naa so di uddaadi hakke jalooma gooto (naa ley wakkati wakansi), naa duu, so tawii janngoobe beɗe njoppu di, naa duu di be njaltinaa e mum --- yo nokkuuji

---

Laawol onngirgol 4 : So guḃe wolde kaḃortoode malfe ana nawtoroo lekkol gooto, naa iniwersite gooto, faa ngada doon paabitorgal ley wolde, ko nawtoral ngal tawaa fuu, so tawii engal sakitoroo waylitiggol nokku oo, wada mo nokku paabitorḃo ley wolde, dee guḃe wolde kaḃooje ana kaani fiide dabare fuu kaando fiyeede, pati baasiji wolde dii njottinee diin nokkuuji ; edum waawi wadude dow huunde wootere : so tawii edum wajimbini, guḃal fuu gonngal e nokku oo, wiya dum, so ḡootaali nawtoraade nokku oo, guḃe wolde godḃe ana ngara haḃude e mum

(a) Fade guḃal wolde fuu nanngude lekkol faa nawtoroo dum ley wolde, engal haani wadude hakkille lobbo e huunde wootere : sukaaḃe ana kaandi e teddeengal keertaangal, kaḃum e ndeenaagu keertaado. Guḃe wolde dee ana kaani wadude hakkille lobbo e huunde wonde : torra ḃooyoowo, baawḃo yottaade ngeenndi ḃo lekkol oo woni e mum ndii, saabe bonanndaaji jottinaadi lekkol oo, naa wurrjinde cuuḃi lekkol dii.

(b) So guḃal wolde kaḃortoongal malfe nawtoriima lekkol, naa iniwersite, faa wada dum paabitorgal ley wolde, dum haanaa laataade sabaabu guḃal wolde gonngal yaltina aranndeewal ngal e oon nokku, fa kaḃum duu naata doon, wada nokku oo paabitorgal ley wolde. Dabare kaandudo e majjum fuu, ana haani fiyeede, yalla huunde fuu ko deen guḃe wolde njoppi e diin nokkuuji (so dum laati maande, naa huunde siforde, naa huunde mahaande), ana haani itteede e diin nokkuuji faa laaḃa ; caggal majjum, ndeen di mbaawi wartande Siwil'en laamiibe nokku oo, yalla jannde lekkol ndee ana waawa wadeede ley mum.

Laawol onngirgol 5 : Guḃe wolde kaḃortoode malfe dee kaanaa nawtoreede faa ndeena lekkolḡaani e iniwersiteḡaaji ; edum waawi wadeede dow huunde wootere : so tawi dabare majjum godḃo fuu jogaaka, caggal nawtoragal deen guḃe wolde. So ana waawi laataade, geellenkooḃe ana kaani suḃeede, njannginee jannde majjum faa wooda, ndarnee e ndeenaagu lekkolḡaaji dii, kaḃum

e iniwersiteŋaaji dii. So tawii edum haani, joomum'en ana mbaawi yaltinde janngoobe bee e nokku oo, naɓa dum'en ley nokkuuji burdi fuu hoolnaade.

(a) So laatiima guɓe wolde kaɓortoode malfe ngadaama e tiidugol e ndeenaagu lekkolŋaaji kaɓum e iniwersiteŋaaji, wonugol maɓɓe ley diin nokkuuji ana haani haɗeede, no waawraa fuu, yalla nokkuuji dii ana keddo laataade nokkuuji geellenkoobe, kaɓum e nokkuuji do jannde waawata waɗeede e mum.

Laawol onngirgol 6 : Guɓe wolde kaɓortoode malfe dee ana kaani, no de mbaawri fuu (naa duu so dabare goddo fuu walaa), nawtoraade ko wajimbinaa e banngal diin laawi onngirdi ndeenaagu dii koo ley misaalu : jannde jannginteende ndee, dewte soldaasi'en janngirteede dee, sardiiji naatirdi golle, sardiiji gollirdi, kaɓum e dabareeji goddi fuu baawdi nawtoreede e banngal yeeynugol majjum ; faandaa majjum, yo wallude no golle majjum oo yuɓɓortoo. Guɓe wolde kaɓortoode malfe dee ana kaani heertaade no kaani jogoraade ko'e mum, ley majjum.